

ГЛОБАЛЬНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ УСТРІЙ

ПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНА-ЄС: ЯК НЕ ВТРАТИТИ ОРІЄНТИРИ?

Богдан Ференс
Листопад 2019

Подальша інтеграція України до ЄС потребує застосування якісно нових підходів у формуванні спільного політичного простору, а також більш глибокого розуміння багаторівневих процесів всередині Європейського Союзу.

Рівень впливу українського парламенту на поглиблення співробітництва з ЄС залежить від бажання та здатності політичних еліт надавати пріоритет питанням європейської інтеграції у внутрішньо-політичному дискурсі.

Міжпартійне співробітництво на рівні Україна-ЄС наразі не відповідає потребам часу. Основна причина – суттєва різниця у формуванні та функціонуванні інституту політичних партій обох сторін.

Зміст

	Вступ	3
1	Якою має бути державна політика в нових умовах?	4
2	Як збільшити роль парламенту?	9
3	Як поглибити міжпартійне співробітництво?	13
4	Яка подальша перспектива інтеграції України до ЄС?	16
4.1.	Надійна інтеграція.....	16
4.2.	Інтеграція з перешкодами	17
4.3.	Слабка інтеграція.....	19
	Висновки	21
	Джерела:	22
	Annotation	23

Вступ

2019 став роком змін як для України, так і для Європейського Союзу (ЄС). Ці зміни зумовлені, насамперед, результатами виборів. Українці обрали нового президента та новий склад Верховної Ради. Відбулося часткове перезавантаження у виконавчій вертикалі влади.

Європейський Парламент та інші інститути влади Європейського Співтовариства також оновилися. Незважаючи на деякі побоювання, проєвропейські політичні сили отримали відчутну підтримку своїх громадян. Явка на виборах склала понад 50%, що засвідчило про відновлення суспільного інтересу до майбутнього Європейської спільноти.

Натомість, членство України в ЄС у найближчій перспективі все ще виглядає досить примарним. Виконання взятих на себе зобов'язань у процесі імплементації Угоди про асоціацію супроводжується серйозними труднощами, подолання яких безпосередньо залежить від реалізації глибинних реформ. Палкими гаслами про заможне європейське майбутнє зачарувати українського виборця стає все важче.

Водночас, подальша інтеграція України до ЄС залишається стратегічним напрямком зовнішньої політики і потребує застосування якісно нових підходів у формуванні спільного політичного простору. Політичний

простір – це, насамперед, просторова конфігурація політичного життя, яка наділена певними стійкими відносинами між людьми та політичними інститутами.

Унікальна природа ЄС вимагає не лише посилення інтеграційних процесів між країнами-членами, але й розширення зон співробітництва та впливу поза своїми кордонами. Надійні політичні, економічні, ціннісні та культурні зв'язки можуть слугувати базисом для визначення необхідного рівня просторового взаємопроникнення з третіми країнами, зокрема Україною.

У практичному розумінні цей процес дещо вийшов за рамки класичних міждержавних відносин. Тому й з'явилась нагальна потреба врахування вже існуючих, а також нових форм діяльності національних парламентів, політичних партій, транснаціональних фондів, громадських організацій, які систематично долають національні кордони, інтегруючи таким чином політичні простори України та ЄС.

Майбутні перспективи подальшої інтеграції України до ЄС залишаються невідомими. Однак спроба розробки можливих сценаріїв, яку здійснено у цьому дослідженні, буде сприяти кращому розумінню існуючих реалій та стане у нагоді у процесі прийняття політичних рішень.

1

ЯКОЮ МАЄ БУТИ ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В НОВИХ УМОВАХ?

Співробітництво між Україною та ЄС не обмежується рамками традиційних міждержавних взаємодій. Формат міжнародного спілкування постійно видозмінюється, зміщуючи акценти з міждержавного на наднаціональний рівень. Насамперед, це зумовлено самою природою Європейського Союзу, який у процесі свого розвитку став яскравим проявом транснаціоналізації в дії.

Вплив європеїзації стає все більш відчутним у процесі трансформації політичних просторів як окремих держав, так і наднаціональних утворень, залучаючи до цього процесу різноманітних акторів. Значну кількість суспільних завдань доводиться вирішувати за допомогою інститутів та інструментів, що виходять за рамки окремо взятої національної держави, створюючи поза цими рамками нові центри прийняття та імплементації політичних рішень.

Тож визначення оптимальних напрямів державної політики, які сприятимуть формуванню спільного політичного простору України та ЄС, допоможе переосмислити вже існуючі підходи у євроінтеграційному контексті.

Належне врядування є передумовою демократії та розвитку, а також фактором, який може значною мірою сприяти процесу інтеграції в ЄС. Наприклад, балканські держави, які знаходяться у перехідному стані, інтегруються у ЄС з різним успіхом. Для них, як і України, питання застосування належного та ефективного врядування є одним з пріоритетних. У той час, як Хорватія стала повноправним членом ЄС у 2013 році, для інших країн регіону, зокрема, Боснії і Герцоговини, Албанії, Сербії перспектива членства вимальовується лише у майбутньому.

У практичному вимірі один з основних напрямів державної політики України в процесі формування спільного з ЄС політичного простору має фокусуватися на посиленні інституціональної спроможності, зокрема, з метою імплементації Угоди про асоціацію. Цей процес не може відбуватися без врахування необхідних компонентів, таких як:

Вироблення політики, тобто плану дій, що ґрунтується на певних принципах і впроваджується органом або відповідальною особою, призначений для адміністрування, управління та контролю. Під час обговорення політичних процесів, орієнтованих на результат, вироблення політики, як правило, відноситься до існуючого плану дій, підготовленого міжнародними, регіональними, національними або наднаціональними міждержавними або урядовими органами. Іншими словами, акцент робиться на публічних правилах і нормативних актах.

Напрацювання підходів, що має на меті досліджувати, вивчати і продукувати знання у контексті європеїзації шляхом збору інформації, досліджень, розуміння внутрішньополітичних процесів, які відбуваються у ЄС та країнах-сусідах. Ця підготовка може провадитися за рахунок державних науководослідних установ, міжнародних аналітичних центрів, науковців та практиків.¹

Отримання необхідних навиків передбачає практичне або теоретичне розуміння транснаціональних зв'язків і тому є більш ширшим поняттям. До цього включаються наукові дослідження, формальні та неформальні джерела розуміння, досвід. Як підкреслював Мішель Фуко, співробітництво, комунікація та використання знань, насамперед, характеризується відносинами владних інституцій, і посилення саме їхньої спроможності допоможе забезпечити поглиблення у двосторонніх відносинах.²

Політична воля, а саме необхідність її присутності у процесі впровадження європейських норм та стандартів у різних сферах.

Політична воля проявляється на різних рівнях. По-перше, традиційне розуміння політичної волі відобра-

1 Court J., Hovland I., Young J. Bridging Research and Policy in Development: Evidence and the Change Process. London: ITDG Publishing, 2005, p. 208

2 Foucault, M. Space, Knowledge, and Power / M. Foucault The Foucault reader / ed. by P.Rabinow New York. Toronto: Pantheon Books, Inc.; Random House of Canada Ltd, 1984, pp. 239-256

жається у контролі за матеріальними ресурсами, що реалізується через формальні правила і структури, інститути і процедури. По-друге, політична воля може бути прихована, діючи через домінуючі цінності та дискурси, які так само формують індивідуальні переваги та ідентичності. По-третє, політична воля виробляється не лише політичними гравцями, а й за рахунок соціальних взаємодій. Такі відносини можуть базуватися на консенсусі та позитиві, з орієнтацією на взаємодопомогу задля досягнення мети. Або вони можуть мати негативний характер, внаслідок чого легітимність власників влади буде ставитися під сумнів.

Однак ефективна державна політика, яка спрямована на формування спільного політичного простору України та ЄС, має позбутися залежності від подекуди мінливої політичної волі. Вона повинна базуватися на існуванні сучасної правової бази та зрозумілої координації між залученими до процесу учасниками. Станом на сьогодні як з правовою базою, так і з координацією є проблеми.

Недосконала система координації, а також застаріле законодавство перешкоджають створити умови для успішного виконання вимог, що містяться в Угоді про асоціацію, а саме забезпечити якісну адаптацію законодавства до права ЄС шляхом взаємного визнання нормативних вимог, законодавчого наближення, конвергенції, транспонування та апроксимації. Ще критичнішою ситуація виглядає з подальшою імплементацією законодавства у тій чи іншій сфері, адже наближення правової бази без реальних структурних змін не буде приносити відчутних результатів у процесі реформування тієї чи іншої галузі.

У теорії державна політика щодо адаптації законодавства ЄС спрямовується на забезпечення єдиних підходів до нормопроєкування, обов'язкового врахування вимог європейського законодавства, підготовки кваліфікованих спеціалістів, створення належних умов для інституціонального, науково-освітнього, технічного, фінансового забезпечення процесу адаптації законодавства України. Саме про це зазначено у Законі України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу", який було ще прийнято у далекому 2004 році.³

На практиці правова база, яка регулює ці питання, розроблялася та схвалювалася ще на початку 2000-х років, коли ще не було Угоди про асоціацію, а рівень взаємовідносин з Європейським Союзом був інший. Станом на сьогодні спостерігаються лише намагання окремих політиків та чиновників підготувати до розгляду у Верховній Раді України (ВР) новий законодавчий акт, що врегулював би взаємовідносини між усіма за-

діяними учасниками. Однак ймовірність таких намагань є досить низькою з огляду на відсутність консенсусу та єдиного бачення між основними політичними фракціями парламенту, від яких залежить остаточне рішення.

Ще одним викликом у питаннях інституційної спроможності є відсутність політичної волі для надання достатніх повноважень Комітету ВР України з питань європейської інтеграції та Урядовому офісу з питань євроінтеграції та євроатлантичної інтеграції з метою ефективного просування гармонізації українського законодавства до *acquis communautaire*. Незважаючи на запевнення високопосадовців про відданість європейській інтеграції, питання імплементації Угоди про асоціацію не стало першочерговим. Без запровадження кращих європейських практик інституційної координації, фінансового забезпечення, кадрового оновлення, ефективної комунікації з місцевим самоврядуванням та залучення неурядових організацій, сподіватися на значні успіхи у поглибленні взаємовідносин з ЄС не варто.

Більшість донорів та міжнародних фінансових установ, які залучені до процесу євроінтеграції, керуються у своїй діяльності саме результатом реалізації державної політики (децентралізація, дерегуляція, прозорість, підзвітність, залучення численних зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень). Водночас, політичні еліти досить часто відкидають необхідність впровадження найкращих європейських практик, оскільки вбачають у цьому процесі деяку загрозу своїм власним інтересам. Тому одним з ключових питань, яке виникає у контексті вироблення ефективної державної політики, постає необхідність здійснення реальних, а не декларативних змін у політичній, економічній та соціальній сферах.

Наразі реалізація державної політики відбувається в досить складних соціально-політичних умовах та під впливом зовнішніх загроз. Система державного управління характеризується складною формою взаємодії з великою кількістю бюрократичних перепон, які знижують ефективність реалізації покладених на неї функцій, зокрема, у сфері європейської інтеграції. Тому існує нагальна потреба у пошуку дієвих механізмів з метою забезпечення поглиблення співробітництва України та ЄС.

Більшість підходів глобального управління зосереджена на стандартизованих принципах управління, які є фундаментальними для розвитку ефективного впровадження державних процесів. Врядування є дієвим лише тоді, коли розподіл та управління процесами допомагає досягати поставлених цілей, зокрема, інтегрувати політичний простір України з політичним простором ЄС. Найкращим мірилом ефективності реалізації зазначеного процесу слугують якісні та кількісні показники суспільних благ, які мають змогу отримати громадяни.

³ Закон України «Про Загальнодержавну Програму Адаптації Законодавства України до Законодавства Європейського Союзу» № 1629-IV від 18.03.2004, <http://zakon.rada.gov.ua/go/1629-15>

Процес формування спільного політичного простору з ЄС вимагає від України застосування таких основних принципів державного врядування як: ефективність, прозорість та залучення.

Ефективність як здатність держави забезпечити передбачуваність в інституційному та політичному вимірі зумовлена, насамперед, бажанням європейських партнерів спостерігати відчутний прогрес у питаннях належного функціонування політичної та правової системи, існування зрозумілих правил гри у бізнес середовищі та визначення пріоритетів надання державних послуг відповідно до потреб громадян.

Прозорість – це наявність та відкритість інформації, що надається громадськості про діяльність уряду. Відсутність прозорості створює можливості для корупції та зменшує ефективність державного сектору. Саме з прозорістю пов'язане питання підзвітності. Підзвітність ґрунтується на встановленні критеріїв оцінки діяльності державних установ. Це включає в себе економічну та фінансову відповідальність, спричинену ефективністю використання ресурсів, контролем витрат, а також внутрішніми та зовнішніми аудитами. Підзвітність підвищує легітимність уряду.

Залученість є важливим елементом для співпраці з громадянським суспільством. Державний сектор може сприяти участі у прийнятті законодавства, яке стосується наближення різних сфер до норм та стандартів ЄС, зміцнення свободи слова, створення незалежного органу організації виборчого процесу та заохочення громадськості до прийняття рішень щодо планів та бюджетування уряду. Залучення вимагає розширення можливостей та навичок зацікавлених сторін, а також стабільної політики, що підтримується інституціями державного управління.

Поняття залученості громадян до врядування та виникнення суспільства знань зіграли важливу роль у зміні характеру врядування. Доступ до можливостей перетворився на необхідний елемент ефективного управління. Зокрема, інструменти інформаційних та комунікаційних технологій значно змінили відносини між державним сектором та іншими учасниками суспільних відносин. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) стали потужним засобом розповсюдження інформації, особливо в періоди політичної невизначеності.⁴ Більш важливим є те, що ІКТ можуть використовуватися досить системно з метою спрощення державних операцій, а також залучення громадянського суспільства до співучасті в процесах державного управління.

Державна політика в інформаційній сфері має враховувати стратегічні перспективи та управлінські аль-

тернативи не лише реального, а й віртуального простору, адже щосекунди у соціальних мережах точиться боротьба за увагу людей, їхню симпатію та цінності.

Вплив ІКТ на свідомість та поведінку індивідів постійно посилюється, спричиняючи тим самим раптові зміни громадської думки, що створює умови для ухвалення тих чи інших політичних рішень. Саме тому для забезпечення належного функціонування транснаціонального середовища в період політичних криз необхідно враховувати трансформації суспільної думки у віртуальному просторі й оцінювати стан підтримки конкретних елементів інституційної основи. Зокрема, мають створюватися умови для запобігання провокаціям та відвертим агресивним діям у комунікаційному середовищі. Використання інтернет-технологій призводить до трансформації політичних гравців, що зумовлюється особливостями мережевих взаємозв'язків: віртуальністю й симуляцією.⁵

Децентралізація також змінює характер відносин між громадянами та установами державного управління. Все частіше органам місцевого самоврядування делегується більше відповідальності, ніж державним службам, тим самим зменшуючи рівень бюрократії між постачальником послуг і громадянином. Хоча децентралізація послаблює певним чином корупційну складову, введена через надмірну бюрократичну ієрархію, в деяких випадках вона також підсилює домінування регіональних еліт, що є характерним для європейського політичного простору.

Децентралізація була запропонована як альтернативна модель врядуванню, яка будується за рахунок довіри, прозорості та підзвітності. Децентралізована система управління визначає системність і гармонійні взаємозв'язки, що виникають в результаті балансування влади і обов'язків між центральними урядами, іншими рівнями влади та неурядовими організаціями, а також спроможність місцевих органів виконувати свої обов'язки за рахунок використання механізмів співучасті.

Децентралізація тісно пов'язана з активізацією співучасті громадян у економічній, соціальній та політичній діяльності. Крім того, вона має важливе значення для розвитку та зміцнення спроможності людей та сприяння реагуванню уряду. Проте децентралізацію не слід розглядати як панацею. Дослідження Програми Розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) в різних країнах доводить, що іноді замість посилення місцевої участі децентралізація може посилити відцентрові процеси і надмірний вплив місцевих еліт на процес прийняття рішень.⁶

⁴ Kyj M.J. Internet Use in Ukraine's Orange Revolution. Business Horizons, 2006, Vol.49, Issue 1, pp. 71-80

⁵ Четверик Г. Мережа Інтернет та Політична Стабільність, 2012, http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2012_3_45

⁶ Khan M.A., Engaged Governance: A Strategy for Mainstreaming Citizens in the Public Policy Processes. New York: UN DESA, 2005, p. 34

В умовах транснаціоналізації політичного простору України та ЄС, у центрі уваги децентралізації має бути підвищення здатності установ державного управління задовольняти різноманітні соціальні потреби, причому успіх залежить від залучення державного, приватного та цивільного секторів.

Децентралізація може приймати чотири основні форми:

1. Деконцентрація – локалізація органів прийняття рішень для рівномірного територіального розподілу;
2. Делегування – розподіл повноважень для прийняття рішень місцевим органам влади;
3. Деволюція – фінансово-правове створення державних органів на наднаціональному рівні;
4. Вилучення – передача управлінської та планової відповідальності з урядового рівня на рівень приватних чи неурядових установ.⁷

Таким чином, децентралізація в умовах поглиблення співробітництва між Україною та ЄС, може слугувати ефективним засобом для формування спільного політичного простору. Водночас, процес децентралізації не має на меті зменшення ролі національних урядів.

Одним з напрямків державної політики має стати системна комунікація з аналітиками та консультантами, які працюють в консультативних фірмах і науково-аналітичних центрах. У менш розвинених країнах часто донорські організації також є джерелами рекомендацій та можливих рішень у питаннях вироблення політики. Фахівцям з політики, які працюють в державних органах влади, варто брати до уваги зовнішні джерела консультацій у своїй роботі.

Коротко визначимо основні характеристики транснаціональних акторів, які містяться у Аналітичній доповіді Інституту державного управління і політики Університету Центральної Азії:

- а) науково-аналітичні центри (think tanks) – це організації, які спеціалізуються в галузі досліджень для цілей політики. Найчастіше такі організації мають статус некомерційних й існують автономно або в рамках науково-дослідних або освітніх закладів. Аналітики в цих організаціях мають прямий вплив на державні рішення через надання консультацій особам, які приймають рішення. Ці фахівці можуть також застосовувати опосередкований вплив на державні рішення через залучення ЗМІ та інформу-

вання громадян. Деякі уряди наймають науково-аналітичні центри для проведення досліджень і аналізу з проблем державної політики.

Найчастіше науково-аналітичні центри фінансуються за рахунок грантів від приватних фондів, компаній, груп або окремих громадян. Деякі отримують дохід за рахунок інвестування коштів, збору членських внесків і гонорарів за консультації. В ідеалі науково-аналітичні центри повинні надавати неупереджений аналіз з питань політики, виходячи з інтересів суспільства загалом. Але завжди потрібно розуміти, що більшість аналітичних центрів фінансуються зацікавленими донорами та іншими групами з вузькоспеціалізованими інтересами, що подекуди впливає на якість і виваженість рекомендацій з вироблення політики. Споживачі такої інформації і консультацій повинні чітко усвідомлювати цілі, джерела фінансування і репутацію таких науково-аналітичних центрів з тим, щоб оцінити ступінь їхньої заангажованості.

- б) «Адвокаси» групи – це групи і організації, що захищають і просувають конкретні інтереси тих чи інших зацікавлених груп або верств населення. Їхня робота також вбачається у просуванні ціннісних орієнтирів та ідеологій. Деякі з них можуть називати себе «науково-аналітичними центрами» з претензією на об'єктивність. Такі групи можуть надавати корисну інформацію і різні підходи для цілей аналізу політики і прийняття рішень, однак, споживачам необхідно враховувати ціннісне та ідеологічне нашарування, що може продукуватись замовниками такої інформації.
- в) Лобісти – окремі особи і організації, які бажають впливати на рішення, що приймаються законодавцями і керівниками державних відомств на всіх рівнях уряду. Лобіюванням можуть займатися представники приватного сектора з різних галузей, некомерційних організацій (асоціації, об'єднання, спілки, благодійні організації), та навіть державних органів (місцеві, федеральні, внутрішні та іноземні). Лобіювання може здійснюватися безпосередньо професійними або ситуативними лобістами. Їхня робота включає в себе, крім зустрічей і бесід з державними службовцями, проведення дослідницької та аналітичної роботи, що робить лобістів джерелом корисної інформації та експертизи.
- г) Експерти працюють незалежно або в штаті організацій, надаючи консультації з питань політики держави, підприємницьким колам і некомерційним організаціям на платній основі. Клієнти експертів і консультантів навіть повинні чітко усвідомлювати достовірність, репутацію і якість роботи своїх експертів і консультантів.
- д) Працівники ЗМІ – такі, як, наприклад, журналісти

⁷ Rondinelli, D. A., Cheema G. S. (ed.). Decentralization and Development: Policy Implementation in Developing Countries. London: Sage, 1983, p. 319

і редактори, можуть значною мірою впливати безпосередньо або опосередковано на громадську думку і уподобання осіб, які формують політику через стратегічне визначення проблем і пропозицій можливих рішень.

- е) Громадяни провадять і поширюють своє бачення за допомогою засобів масової інформації, в тому числі за допомогою статей в газетах, блогах і соціальних мережах, таких як Фейсбук або Твіттер. У крайніх випадках, коли канали зв'язку між державою та громадськістю не працюють, громадськість може спробувати інформувати про свої вимоги через акції протесту і демонстрації.
- є) Донорські організації – такі, як міжнародні агентства з розвитку, найчастіше надають поради та консультації з питань політики для країн, що розвиваються і можуть робити істотний вплив на процес формування політики. Донори можуть здійснювати аналітичну функцію штатними силами або з залученням незалежних або приватних консультантів. І хоча у більшості донорів є великий досвід роботи в різних країнах, що розвиваються, деякі таким досвідом не володіють, і тому споживачам інформації з питань політики, що виходить від донорських організацій, необхідно проводити

аналіз одержуваної інформації на предмет її актуальності та відповідності національній специфіці.⁸

Крім державних органів, недержавні зацікавлені сторони також часто залучають фахівців з аналізу політики для того, щоб оцінити, як існуючі й передбачувані дії держави й проблеми впливають на цілі таких зацікавлених сторін. Деякі комерційні та некомерційні підприємства та організації мають власних штатних фахівців з аналізу політики, які проводять експертизу і готують пропозиції за своїм профілем, щоб впливати на дії уряду.

Таким чином, державна політика з метою поглиблення транснаціональних зв'язків має враховувати в якості легітимних учасників політичних процесів транснаціональних акторів, що здійснюють свою діяльність в економічному, політичному, інформаційному та культурному середовищі, а також появу нових, нетрадиційних каналів й інструментів транснаціональних взаємодій, таких як нові інформаційні та комунікаційні технології та надсучасні мережеві канали інтерактивного спілкування. Лише за рахунок креативності управлінської діяльності, посилення інституційної спроможності, вдосконалення інститутів політичної системи можливо досягнути необхідних параметрів стабільності та якісного зростання державного врядування.

⁸ Баймырзаева, М. Анализ Политики как Профессиональное Занятие в Государственной Службе: Суть, Функции и Распределение Полей, <https://www.ucentralasia.org/Content/Downloads/UCA-IPPA-OP2-Rus.pdf>

2

ЯК ЗБІЛЬШИТИ РОЛЬ ПАРЛАМЕНТУ?

Процес європейської інтеграції нерозривно пов'язаний з формуванням спільного політичного простору України та ЄС, в якому важливу роль відіграють український парламент та політичні партії. Політичний простір варто розуміти як складну систему зв'язків, які встановлюються між учасниками політичного життя та набувають форми багатомірного цілого.

Саме на рівні прийняття законодавчих актів визначається, яким чином буде здійснюватися зовнішньополітична діяльність України, за рахунок яких ресурсів будуть впроваджуватися необхідні кроки у напрямку наближення різних сфер господарювання до європейських норм та стандартів, а також, хто саме буде відповідати за виконання взятих на себе зобов'язань в рамках двостороннього співробітництва.

Відповідно до Конституції України єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент — Верховна Рада України, тому законодавча функція є, хоча й не єдиною, але пріоритетною для парламенту. Насамперед вона стосується законопроектної діяльності, процесу обговорення законодавчих актів з урахуванням підготовленої експертизи, а також прийняття необхідних рішень.⁹

Окрім законопроектної діяльності доцільно виокремити додаткові прерогативи парламенту, релевантні для формування спільного простору з ЄС: можливість проведення моніторингу щодо результатів імплементації органами виконавчої влади Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, обговорення питань, від вирішення яких залежить остаточний результат у поглибленні співробітництва з ЄС, формування делегацій для участі у міжпарламентських формах співпраці.

Для того, щоб з'ясувати, на якому рівні застосування вищезазначених функцій дозволить посилити роль парламенту у поглибленні співробітництва з ЄС, необхідно зупинитися на викликах і можливостях, з якими

зіштовхуються національні парламенти держав-членів, а також країн-кандидатів на вступ до ЄС.

Процес інтеграції всередині Європейської спільноти досить відчутно послабив роль національних парламентів та внутрішніх законодавчо-виконавчих відносин. Проте інституції чи суб'єкти досить рідко сприймають втрату влади без будь-якого опору. Таке твердження є релевантним і для національних парламентів.

Дебати щодо дефіциту демократії Європейського Союзу і, насамперед, інтересу національних парламентів до збереження своєї влади, стимулювали парламенти до реалізації низки інституційних реформ, спрямованих на подолання змін владних повноважень, зумовлених європейською інтеграцією.

У період 1990-х рр. ціла низка досліджень, серед яких напрацювання Фінна Лаурсена і Спіроса Паппаса¹⁰ змальовували досить невтішну картину занепаду парламентської влади, яка, здавалося, підтверджувала думку, що національні парламенти «залишилися осторонь процесів». Як зазначав Джозеф Вайлер, інтеграція в ЄС змінює баланс між виконавчою та законодавчою владою держави. На його думку, парламентський контроль на національному рівні, особливо у великих державах-членах, є більше ілюзією, ніж реальністю.¹¹

Однак з того часу ситуація дещо змінилася. Національні парламенти навчилися протистояти такій загрозі і впровадили більш чіткі правові рамки на моніторинг процесів, пов'язаних з європейськими справами. Зокрема, враховується право національних парламентів отримувати від своїх урядів більш повну інформацію про впровадження тих чи інших норм, підготовку позицій та результатів переговорів з євроінституціями. Національні парламенти підвищили рі-

⁹ Конституційне право України /за ред. В.Я.Тация, В. Ф. Погорілка, Ю. М. Тодики. К., 1999, 376 с.

¹⁰ Laursen F., Pappas S. A. (Eds.). The Changing Role of Parliaments in the European Union. Maastricht: EIPA, 1995, pp. 1-20

¹¹ Weiler J. H. H., The Constitution of Europe: "Do the New Clothes have an Emperor" and Other Essays on European Integration Cambridge: Cambridge University Press, 1999, p. 364

вень своєї компетенції в стосунках з ЄС шляхом створення комітетів з європейських справ та впровадження процедур (формальних або неформальних) для залучення їх спеціалізованих постійних комітетів до процесу перевірки рішень структур ЄС. Ще однією можливістю, якою почали користуватися законотворці, стало посилення процедури перевірки за рахунок встановлення або розширення права парламентів висловлювати свої позиції щодо політики ЄС.

Наразі у парламенті кожної держави-члена ЄС функціонують комітети з європейських справ, але існує різниця в кількості таких комітетів. Участь постійних комітетів або створення спеціалізованих підкомітетів має перевагу за рахунок збільшення чисельності депутатів, залучених до формування європейського порядку денного.

У той час, як деякі парламенти схвалюють письмові заяви, інші повідомляють уряду про свою позицію з європейських питань в усній формі на засіданнях комітету. Також існують парламенти, які використовують обидві процедури. Найголовніше, що наслідки таких заяв значно різняться. У деяких випадках уряд юридично або навіть політично має зобов'язання дотримуватися позиції, яка зазначена у заяві парламенту. Ця «процедура мандату» означає, що національний представник повинен керуватися парламентськими інструкціями під час обговорення європейської політики в Раді ЄС. Однак у багатьох випадках ці заяви є лише вираженням думки парламенту і не мають обов'язкової сили.

Щоб визначити рівень національного парламентського впливу в питаннях ЄС, варто визначити, яку роль відіграє парламент у внутрішніх справах, оскільки процедури парламентської перевірки покликані відновити баланс виконавчої та законодавчої влади, на який впливає європейська інтеграція. У своєму дослідженні "Європеїзація національних парламентів" Катрін Ауел¹² розподіляє національні парламенти держав-членів на групи. Так, до групи з більш впливовими парламентами належать північно-європейські країни, зокрема, Данія, Фінляндія, Швеція, а також Німеччина та Нідерланди. Відносно слабкі парламенти можна ідентифікувати в основному в південних державах-членах, таких як Кіпр, Греція, Португалія та Іспанія, а також в Бельгії, Ірландії та Люксембурзі. Австрія, Франція, Італія та Мальта знаходяться десь посередині між цими двома крайнощами.

А тим часом парламенти як нових держав-членів Центрально-Східної Європи, так і кандидатів на таке членство, продовжують зіштовхуватися з власними труднощами, які стосуються впровадження законодавства ЄС у своє правове поле.

Дещо наближена ситуація спостерігається також у залученні українського парламенту до процесу імплементації Угоди про асоціацію. Загалом в Україні інституційний механізм координації, по суті, встановлюється рішеннями, ухваленими урядом і, паралельно, парламентом, відповідно до існуючих правил і процедур. До сьогодні немає жодного конкретного всеохоплюючого правового документа, який би структурував інституційну співпрацю між урядом, парламентом, адміністрацією президента щодо європейської інтеграції. Співробітництво між різними гілками влади відбувається в рамках існуючих правових норм, які структурують відносини, що, за замовчуванням, відповідають інтересам основних політичних сил. Адже, незважаючи на прихід до влади проєвропейської коаліції у 2014 р., підписання та ратифікацію Угоди про асоціацію, правову базу щодо адаптації українського законодавства та координації усіх задіяних органів державної влади в рамках виконання взятих на себе зобов'язань, не було оновлено.

Робота різних інституцій, зокрема парламенту, не може відбуватися без адекватного планування. У цьому контексті також виникають певні труднощі, оскільки уряд розробляє свій План дій, з огляду на вимоги та терміни, які містяться в Угоді про асоціацію¹³. ВР України, натомість, схвалює свою Дорожню карту¹⁴, яка включає пропозиції Кабінету міністрів. Проте у підсумку такий документ не в повній мірі враховує перелік тих законодавчих актів, які мають бути прийняті першочергово.

З точки зору best practices в країнах, що вступають до ЄС, значна кількість законопроектів, пов'язаних з європейським законодавством, схвалювалися за пришвидшеною процедурою та рідко піддавалися ретельному парламентському контролю. Парламенти відігравали опосередковану роль. Це пояснюється тим, що уряди мали сильний політичний мандат, а також спроможність розробляти закони, дотичні до справ ЄС. Тобто європейська інтеграція перебувала під

¹² Auel K., *Europeanisation of National Parliaments. Handbook of Comparative European Politics* / ed by J. Magone. Jondon: Routledge, 2015, pp. 366-385

¹³ Decision of the Cabinet of Ministers of 25 October 2017, <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/zakhodiv-z-implementatsii-ugodi-mizh-ukrainoyu-ta-es-vid-25-zhovtnya-2017-roku.pdf>

¹⁴ Дорожня Карта Законодавчого Забезпечення Виконання Угоди про Асоціацію між Україною на 2018–2019 роки, <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/karta-prioritetnikh-zako-noproektiv-u-sferi-evropeyskoi-integratsii.pdf>

контролем виконавців. Парламенти, по суті, лише формально схвалювали законопроекти, оскільки обидві інституції тісно координували свої дії, у тому числі щодо підготовки до прийняття законодавства ЄС.¹⁵

Проте у практичному розумінні в Україні урядові законопроекти досить часто не відповідають необхідному рівню якості і не завжди мають спрямування на імплементацію Угоди про асоціацію. Таким чином, парламент вимушений відігравати свою роль у процесах, пов'язаних з ЄС, включаючи перевірку дотримання законодавства, відповідності законодавчих актів праву ЄС, пост-законодавчу перевірку та сприяння співпраці між постійними комітетами.

Ще однією проблемою, яка негативно впливає на роботу парламенту, є затримки у реформуванні парламентських структур і внутрішніх процедур. Недоліки українського законодавчого процесу пов'язані головним чином з тим, що депутати, використовуючи своє право законотворчої ініціативи, продукують велику кількість законодавчих актів без належної якості. Таке право з боку депутатів, на жаль, є недостатньо регульованим, і їм не вистачає суттєвих і законних обмежень, таких як ті, що містяться в інших парламентах. Наприклад, правила процедури реєстрації законопроекту у Бундестазі вимагають мінімальної кількості підписів народних депутатів.

Посилення впливу парламенту на формування спільного політичного простору за рахунок інституціонального співробітництва в рамках Угоди про асоціацію не може відбуватися без належних компетенцій Комітету з питань європейської інтеграції. Цей Комітет є постійним комітетом, який наділений законодавчими, контрольними та організаційними функціями. Однак з огляду на невелику кількість як членів комітету (9 депутатів станом на 2019 р.), так і співробітників секретаріату (8 співробітників станом на 2019 р.), забезпечувати підготовку експертних висновків на усі законопроекти, які надходять у комітет, та належний контроль у процесі адаптації законодавства та координації виконавчих органів влади досить складно.

Окрім роботи із законодавством у процесі поглиблення політичного простору з ЄС, саме міжпарламентська співпраця відіграє ключову роль. Зовнішня комунікація парламентарів відбувається у форматі Парламентського комітету асоціації, який було створено відповідно до Угоди про асоціацію, Парламентської асамблеї Європест (міжпарламент-

ської платформи, до складу якої входять депутати Європейського Парламенту та країн-членів Східного партнерства) та груп дружби (депутати ВР України та окремих парламентів держав-членів).

Необхідно також розрізняти формальний та неформальний аспекти транснаціонального співробітництва, а також різницю між індивідуальною та інституціональною взаємодією. Формальне співробітництво передбачає використання інституціоналізованих сфер, таких як COSAC (Конференція комітетів з європейських справ), або конференції спікерів парламентів держав-членів. Але поряд з цими формальними та інституціоналізованими механізмами взаємодії існують також численні неофіційні контакти між окремими посадовими особами та представниками, деякі з яких стали більш формалізованими з часом.¹⁶

Зазначені комунікаційні майданчики є досить корисними і, за умови їхнього ефективного використання, результати спільної роботи у вигляді прийнятих заключних документів, резолюцій, рекомендацій можуть містити практичну складову. Разом з тим, оцінюючи поточну роботу зазначених транснаціональних міжпарламентських мереж, можна припустити, що значна частина прийнятих документів має досить формальний характер.

Одним з найбільш практичних інструментів, який сприяє поглибленню багатостороннього співробітництва, є налагодження та системна підтримка особистих контактів між депутатами різних парламентів та представниками відповідних структурних підрозділів. Інколи, саме за допомогою неформальних комунікацій можна донести ключові позиції у контексті прийняття важливих рішень Європейським Парламентом та постійними комітетами. Однак результативність такої роботи серйозно залежить від глибинного розуміння внутрішньополітичної ситуації, яка склалася в ЄС, професійної кваліфікації та існування необхідного дипломатичного досвіду як у депутатів, так і представників секретаріатів.

Таким чином, для збільшення ролі парламенту в процесі формування спільного політичного простору з ЄС, необхідно оновити правову базу та посилити інституційну спроможність як профільного комітету, який опікується європейськими справами, так і секторальних комітетів та структурних підрозділів. Ключова складова такої спроможності полягає у залученні до процесу кваліфікованих кадрів з відповідним рівнем заробітних плат.

¹⁵ The Development of an Institutional Framework for the Implementation of the Association Agreements in Georgia, Moldova and Ukraine. European Parliament, September 2018, http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603879/EXPO_STU%282018%29603879_EN.pdf?fbclid=IwAR0eoCQ_7mc3XO067-ZB4VdlgsxKVVYPPW73-9SSy_eBF-42roAl6Rxxd1g

¹⁶ Christiansen T., Hoegenauer A., Neuhold C., The Europeanisation of National Parliaments Post-Lisbon: Bureaucratisation and Transnationalisation Rather than more democracy in the European Union? Paper presented at the ECPR General Conference in Reykjavik. 25 August 2011, <https://ecpr.eu/filestore/paperproposal/00191d2d-67cf-4012-8b13-6f20127c80e3.pdf>

Одним з основних факторів, від якого залежить рівень впливу парламенту, є політичний контекст, бажання та здатність політичних еліт пріоритетувати питання європейської інтеграції у внутрішньо-політичному дискурсі. Не менш важливими чинниками, від яких залежить успішність процесу формування спільного політичного простору з ЄС, є рівень підтримки євроінтеграційного напрямку в суспільстві, або, навпаки, – існування в національному політичному просторі антиєвропейських настроїв.

До того ж, держави-члени, які приєдналися до ЄС, мають тенденцію до більш жорстких процедур контролю, ніж держави-кандидати. Це можна пояснити тим фактом, що значущість справ в рамках ЄС з часом зростає через вплив на внутрішню політику держав-членів.¹⁷

Наближення політичних просторів залежить також від системних контактів, які відбуваються між представниками національних парламентів. Їхня діяльність не зосереджується лише на внутрішніх питаннях, тому багаторівневий характер цього явища вимагає від національних парламентів ефективно діяти як на регіональному, так і на національному та рівні ЄС.

Для Верховної Ради України корисним досвідом може бути запровадження кращих європейських практик врядування, адаптованих до українських реалій. Адже навіть парламенти Швеції та Фінляндії запозичили дуже багато елементів моніторингу та контролю щодо питань ЄС у Данії. Тісна міжпарламентська співпраця як у багатосторонньому форматі, так і на двосторонньому рівні дозволяє використовувати рольові моделі механізмів інституційної координації та адаптації законодавства у найдосвідченіших держав-членів ЄС.

Однак, розробляючи в цілому практичні механізми посилення впливу парламенту на формування спільного політичного простору з ЄС, не варто ігнорувати залучення до цього процесу політичних партій та народних депутатів. Якщо оцінювати ситуацію об'єктивно, то не завжди партії та народні депутати готові повноцінно занурюватися у європейські справи. І така ситуація характерна не лише для України. Питання внутрішньополітичного характеру, за рахунок вирішення яких рівень рейтингів електоральної підтримки зростає, займають пріоритетне місце у роботі парламентаріїв. Таким чином, чим більший резонанс та вплив у національному дискурсі будуть мати питання євроінтеграції, тим ймовірніше до роботи над їх вирішенням будуть долучатися політичні партії та народні депутати.

¹⁷ Winzen T., European Integration and National Parliamentary Oversight Institutions, European Union Politics 2013, No. 14(2), pp. 297-323

3

ЯК ПОГЛИБИТИ МІЖПАРТІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО?

Міжпартійне співробітництво на рівні України та ЄС наразі не відповідає потребам часу. Основна причина полягає у суттєвій різниці формування та функціонування інституту політичних партій в політичних просторах обох сторін. Адже політичні партії – це не завжди лише влада і доступ до ресурсів. Діяльність політичних партій в ЄС, окрім участі у виборах, полягає також у поширенні ідей та просуванні цінностей, які базуються на ідеологічних засадах.

Важливість співпраці між українськими політичними партіями та європейськими транснаціональними партіями полягає у встановленні системної політичної комунікації, а також досягненні не лише власних вузькопартійних цілей, але й загальнодержавних інтересів України на рівні ЄС. Адже саме європейські транснаціональні партії можуть впливати на процеси прийняття рішень за рахунок парламентсько-представницької (Європейський Парламент) та урядово-бюрократичної функції (Європейська Рада та Рада ЄС), а також використовуючи можливості делегувати своїх представників на міністерські посади у Європейській Комісії.

Разом з тим, не варто переоцінювати значущість транснаціональних політичних партій у загальній структурі політичного простору Європейського Союзу. У цьому розрізі національний рівень політичної активності є базовим, і саме він задає імпульс для функціонування наднаціональних партійних утворень. Формування генеральної партійної лінії на європейському рівні залежить, в першу чергу, від ідеологічних та програмних позицій національних партій держав-членів ЄС. За рахунок такої складної мережі міжпартійних взаємовідносин виникає багаторівневий простір кооперації.

Ще однією відмінною рисою є ідеологічний розподіл та міжпартійна конкуренція правих, лівих та центристів серед європейських партій. Проте варто зазначити, що сучасні тенденції поступово нівелюють таку жорстку категоризацію, оскільки на даному етапі виникає певна подібність партійних програм і методів досягнення визначених цілей партій різних ідеологічних напрямів. Особливої уваги заслуговує загрозлива тенденція до зростання підтримки праворадикальних та

популістських партій у багатьох державах-членах ЄС, які просувають антиєвропейські настрої.¹⁸

Допоміжним інструментом функціонування та розширення політичного простору ЄС слугує діяльність політичних фондів, які ідеологічно близькі до політичних партій. Саме вони, як міжнародні неурядові організації, яскраво ілюструють транснаціоналізацію в дії. Наприклад, такі німецькі політичні фонди, як Фонд ім. Фрідріха Еберта та Фонд ім. Конрада Аденауера, визначають сферу своєї діяльності далеко поза межами Німеччини та Європейського Союзу.

По-перше, стратегічні завдання та їхні дослідницькі програми піддалися певній трансформації. Політичні фонди змушені виходити за межі національних рамок для вирішення глобальних питань і проблем транскордонної політики, що стосуються безпеки, торгівлі, біженців, прав людини та навколишнього середовища.¹⁹

Ще однією особливістю транснаціоналізації політичних фондів та аналітичних центрів є використання цих організацій як неформальних інструментів проектування своїх інтересів за кордоном. Європейські фонди просувають насамперед загальноєвропейську ідентичність шляхом формування політичної культури та міжпартійної комунікації поза межами ЄС, інтегруючи таким чином політичні простори різних країн. Модель think tanks стала об'єктом політики розвитку та організаційним інструментом як для зміцнення політичного потенціалу, так і для сприяння розвитку громадянського суспільства за західним зразком.

На більш практичному рівні транснаціональні політичні фонди, які працюють в Україні, регулярно надають консультації представникам своїх сестринських полі-

¹⁸ Ференс Б.В., Проблематика Формування Політичного Простору України та ЄС, Європейські історичні студії, Електронний журнал, Наукове видання Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2016, № 4, с. 32-43, <http://eustudies.history.knu.ua/489-2/>

¹⁹ Stone D., Think Tanks and Policy Advice in Countries in Transition. Paper prepared for the Asian Development Bank Institute Symposium. Hanoi, 2005 <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/156673/adb-tp36.pdf>

тичних партій, забезпечують публічну платформу для візитів та участі політиків різного рівня у локальних та міжнародних заходах, а також відіграють ключову роль у застосуванні неформальної дипломатії. Такі випадки мають місце тоді, коли донесення тих чи інших позицій у досить чутливих питаннях не може відбуватися на офіційному дипломатичному рівні.

Однак ключовим завданням, яке формулюють для своєї діяльності політичні фонди, є налагодження та посилення саме міжпартійного співробітництва. Аналізуючи стан та особливості співпраці українських політичних партій з європейськими партійними утвореннями, можна констатувати незначний рівень формалізації (мається на увазі повноправне членство, або набуття статусу спостерігача у таких транснаціональних партіях) та несистемний характер комунікації. Як правило, існування такої співпраці або інтеграція з метою отримання членства використовується українськими партіями здебільшого в якості піару, щоб продемонструвати електорату свою відданість європейським цінностям, або як своєрідна підтримка, яка може допомогти партії у внутрішній політичній боротьбі в Україні.

Станом на сьогодні структура політичного простору ЄС формується за рахунок правоцентристів, до складу яких входять християнсько-демократичні та консервативні партії держав-членів; соціал-демократів, які об'єднують соціалістичні, соціал-демократичні та лейбористські національні партії; лібералів, зелених, лівих, євроскептиків та крайніх правих.

Попри цілий ряд відмінностей у політичних традиціях України та Європейського Союзу, доцільним буде окреслити рівень кооперації політичних партій. По-перше, така співпраця існує між Європейською народною партією та деякими політичними партіями України (Батьківщина, Європейська солідарність, Самопоміч). По-друге, найбільше наднаціональне утворення, Партія європейських соціалістів – ПЕС (англ. Party of European Socialists), офіційно не має партнера в Україні, однак, підтримує контакти з партнерськими рухами та організаціями, які сповідують принципи соціал-демократії, зокрема з СД Платформою – рухом, який було засновано у 2012 р. з метою просування цінностей соціал-демократії та підвищення політичної культури в Україні.²⁰ ПЕС – європейська партія, що складається з 33 соціалістичних, соціал-демократичних і робітничих партій з країн-членів Євросоюзу та Норвегії.

Досить серйозним недоліком у просуванні інтересів України в євроінституціях слугує фокусування українським зовнішньополітичним відомством уваги переважно на консультаціях з представниками найбільшої політичної фракції у ЄП – Європейської народної пар-

тії. Натомість, контакти з соціал-демократами є досить слабкими, і така ситуація породжує сприятливі умови для налагодження співпраці та лобювання своїх інтересів представниками РФ.

Тому з метою поглиблення співробітництва з європартіями необхідно посилити взаємодію з політичними групами провідних політичних сил в рамках механізмів міжпарламентського діалогу Україна – ЄС; розширювати рамки політичного діалогу із ідеологічно спорідненими європартіями через участь українських представників у різноманітних заходах, конгресах, з'їздах; просувати ідею отримання повноправного членства в ідеологічно близьких європартіях, яке б дозволило українським представникам брати безпосередню участь в їх діяльності та впливати на внутрішній процес прийняття рішень.

Саме за рахунок системної співпраці політичних партій відбувається ухвалення необхідних важливих рішень на рівні ЄС та України, які в подальшому слугують поглибленню інтеграції спільного політичного простору. Такі рішення, як правило, не можуть прийматися без належної експертної оцінки та проведення відповідних консультацій з представниками громадянського суспільства. У зв'язку з цим, неурядові громадські організації, мозкові центри, адвокаційні мережі формують транснаціональну групу акторів, важливість якої у посиленні транснаціональних зв'язків на рівні України та ЄС постійно зростає.

Аналітичні центри, які зазвичай взаємодіють із соціальними рухами та неурядовими організаціями, формуючи тематичні коаліції з метою підготовки необхідної експертизи, створили власні транснаціональні мережі. Наприклад, у Центральній та Східній Європі існує регіональна мережа інститутів відкритого суспільства PASOS.²¹

Інтеграція українських неурядових організацій у такі мережі дозволить отримати доступ до європейського експертного транснаціонального середовища, що, у свою чергу, буде сприяти акумулюванню ресурсів та посиленню інституційного співробітництва. Громадські організації також беруть участь у міжнаціональних процесах обміну політичним досвідом, де вони для поширення певних політичних ідей та практик виходять за межі аналізу політики окремо взятої країни. Наприклад, українські неурядові актори в рамках такого співробітництва стають своєрідними засобами просування таких тем, як лібералізація, приватизація, антикорупційні стратегії, права людини, гендер, конституційна реформа та ін. Тобто процес відбувається за рахунок передачі ідей, а також врахування програмних цілей транснаціональних неурядових організацій. Українське громадянське суспільство у деякому відношенні відіграє роль посередника, який

²⁰ Парламент СД Платформи, <https://sdplatform.org.ua/sites/default/files/files/sdmaterials/attachedfiles/SDplatformReglament.pdf>

²¹ Policy Association for an Open Society (est. 2003)

забезпечує синтез та адаптацію «міжнародних практик», щоб відповідати національному контексту та законодавчим вимогам. З іншої точки зору, все більш важливим є розвиток досвіду українських неурядових організацій у напівофіційних глобальних політичних партнерствах, які колективно формуються бізнесом, професійними асоціаціями, міжнародними організаціями та урядами, як партнерство для забезпечення глобальних суспільних благ.

Спільність принципів та цінностей громадянського суспільства України та ЄС слугує найбільш дієвим

драйвером, який наповнює таке співробітництво практичними результатами. Позиції громадянського суспільства в ЄС все більше знаходять своє відображення у рішеннях євроінституцій. Однак фокус лише на внутрішніх питаннях не допоможе подолати виклики, які стоять перед найближчими сусідами і партнерами. Тому європейським громадським організаціям варто посилити свою присутність поза межами ЄС, допомагаючи таким чином громадянському суспільству в Україні стати інституційно зрілим і відносно самодостатнім суб'єктом транснаціоналізації політичного простору.

4

ЯКА ПОДАЛЬША ПЕРСПЕКТИВА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС?

Беручи до уваги результати проведеного аналізу, доцільно розробити певні сценарії подальшої інтеграції України в політичний простір ЄС, які б дали можливість експертному середовищу, особам, які приймають рішення враховувати їх у своїй роботі. Зрозуміло, що сценарії не є остаточними прогнозами. Вони, радше, надають корисні рамки та альтернативні погляди для міркувань про майбутнє. Таким чином, сценарії збагачують наше розуміння того, як причини тих чи інших подій та процесів у різних сферах можуть визначити подальші дії.

Для застосування необхідного алгоритму були використані напрацювання Робочої групи з розробки сценаріїв відносин України та ЄС до 2030 року, яку було сформовано за підтримки Регіонального представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні²², а також в рамках дослідження взаємозв'язків України зі світовою спільнотою.²³

Сценарний підхід передбачає, перш за все, окреслення базової (висхідної) позиції, – точки, від якої необхідно відштовхуватись у прогнозуванні подальших подій. Також варто зазначити, що робити прогнози досить важко, а особливо, коли ситуація постійно змінюється, тобто існує дуже високий ступінь невизначеності. Водночас, не варто ігнорувати той факт, що практично кожен сценарій, навіть малоймовірний по своїй суті, має всі підстави, щоб бути врахованим при аналізі та виробленні стратегій.

Ще одним важливим елементом при розробці сценаріїв є визначення ключових факторів (drivers), які будуть впливати на те, яким чином Україна буде інтегруватися в політичний простір ЄС. Чи набуде вона повноцінного статусу держави-члена? Чи зможе досягнути необхідного політичного та економічного потенціалу? Яким чином будуть зміцнюватися інститути влади? Чи впорається Україна з тими викликами, які наразі загрожують суверенітету та територіальній цілісності?

Варто взяти до уваги три категорії «рушійних сил», які будуть визначати подальший перебіг подій: політичні, економічні та соціальні чинники. А з огляду на те, що саме геополітична складова та зовнішні фактори є найбільш важливими, варто враховувати їхній вплив у процесі прогнозування.

Виокремимо три сценарії, які можуть відбутися в контексті подальшої інтеграції України у політичний простір ЄС до 2030 р. Такий хронологічний період дозволяє розробити найбільш реалістичні прогнози. Екстраполюємося у 2030 рік і спробуємо змодельювати, що саме відбулося протягом останніх 10 років.

НАДІЙНА ІНТЕГРАЦІЯ

Основним викликом для України у 2019 році залишалося припинення бойових дій на Сході України, проведення президентських та парламентських виборів, а також подолання тривалої соціально-економічної кризи. Європейський Союз продовжував зіштовхуватися із зростанням популярності праворадикальних політичних сил, посиленням економічних розривів між заможною північчю та збіднілим півднем, а також наслідками Брекзиту. Відносно демократичне переформатування влади в Україні позитивно вплинуло на стабілізацію суспільних настроїв, покращення політичної культури та недопущення приходу до влади політичних партій, які уособлюють антиєвропейські настрої. Імплементация Угоди про асоціацію частково дозволила реформувати правову базу для реалізації структурних змін у економічній та соціальній сфері, а також наблизити поступове проникнення в енергетичний, телекомунікаційний та освітній простір ЄС.

Проте внутрішньополітична ситуація в Україні залишалася досить напруженою. Війни олігархів за перерозподіл своїх сфер впливу продовжувалися, хоча ступінь залежності політичних інститутів від фінансово-промислових груп дещо послабився. Запит на кардинальні зміни та реформи, які декларувалися протягом багатьох років, залишався, однак ці вимоги вже не містили такого протестного характеру, як раніше. Люди втомилися від постійних потрясінь, і суспільні

²² Майбутнє Відносин Україна – ЄС. Дослідження, 2013, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/10676.pdf>

²³ Ференс Б.В., Україна та Світова Спільнота. Майбутні Сценарії. Зовнішні справи, 2015, № 5, с. 50-53

настрої почали змінюватися – від радикально-налаштованих до конструктивно-стриманих. До політиків прийшло часткове розуміння того, що розбрат та профанація – замість реальних кроків щодо реструктуризації економіки, переорієнтації ринків збуту, реальної децентралізації влади, інституційної розбудови, консолідації суспільства – це шлях до подальшого зубожіння та втрати національного суверенітету. Таке розуміння було зумовлене ще й позицією Європейського Союзу, який, попри внутрішні виклики, продовжив підтримувати Україну пошуку вирішення конфлікту на Сході.

Європейські політики та чиновники намагалися інституціоналізувати сферу спільної безпеки та оборони, однак без значних успіхів, зважаючи на певний тиск з боку США та небажання деяких країн-членів поступитися своїм суверенітетом. Російська Федерація, у свою чергу, в обмін на припинення вогню на Донбасі, отримала запевнення, що Україна в найближчій перспективі не форсує питання, пов'язані з вступом у НАТО та проводить імплементацію Угоди про асоціацію з ЄС з частковим врахуванням інтересів РФ у економічній площині. Також відбувається певне потепління відносин між Заходом і РФ, що відображається у поверненні до попереднього формату прагматичного співробітництва з фокусом на економічній взаємовигоді.

Україна зберігає свій суверенітет, проте питання Криму та врегулювання кризи на Сході, продовжує бути пріоритетом для подальших дій. Світова спільнота надає фінансову підтримку на відновлення Донбаського регіону та впровадження стратегічних реформ.

На зміну партіям з популістськими настроями починають з'являтися партії нового типу, які за допомогою діджитал технологій намагаються системно комунікувати не лише з іншими громадськими організаціями, а й зі своїми симпатиками, застосовуючи персоналізовані алгоритми. Відбувається певна консолідація суспільства навколо суто прагматичних національних інтересів, які допомагають Україні посилювати інституціональне співробітництво з ЄС та більш чітко артикулювати своє бажання на повноправне членство. Однак на рівні ЄС все ще неохоче сприймають таку ідею, розробляючи для країн, які підписали угоди про асоціацію, альтернативу в формі асоційованої зони співробітництва.

Під тиском Європейського Союзу, за рахунок формування спільного політичного простору та інституційної перебудови, вдається зменшити вплив кланово-олігархічних груп на розвиток країни. З приходом інвестицій і тіснішої співпраці на глобальному ринку в Україні поступово створюються умови для зміцнення середнього класу шляхом розвитку малого і середнього бізнесу, відновлення важкої промисловості та сфери послуг.

Відчутне полегшення бізнесового та інвестиційного клімату, більш зрозумілі правила гри приносять еконо-

мічні вигоди, що зі свого боку допомагає вивести індустріальний сектор економіки з кризи та наростити потужності в аграрній сфері. Це дозволяє розвивати інші стратегічні напрямки економіки, такі як ІТ-індустрія, банківський сектор, розвиток інфраструктури та транзитного потенціалу, легкої промисловості, туризму.

З одного боку, присутність транснаціональних корпорацій та бізнес-асоціацій посилюється і сприяє підвищенню бізнес активності в цілому, з іншого – вплив транснаціональних лобістських груп на процес прийняття рішень посилюється та перешкоджає забезпеченню справедливого перерозподілу суспільних благ на користь громадян.

Безвізовий режим між Україною та ЄС сприяє підвищеній мобільності, проте вільний доступ до ринку праці для українських громадян все ще відсутній. У політичному дискурсі деяких країн-членів ЄС піднімається питання обмеження пересування для представників третіх країн. Проте, на рівні ЄС вдається збалансувати ситуацію за рахунок впровадження оновленої міграційної політики.

Трансмігранти, перебуваючи одночасно у політичному просторі як України, так і деяких країн-членів ЄС, таких як Польща, Чехія, Словаччина, Німеччина, Італія, Португалія, стають дієвими провідниками змін у політичній культурі та поглибленні міжособистісних контактів.

Це дозволяє змінити сприйняття України за кордоном – із країни суцільних проблем до країни з широкими можливостями. Виборці все більше починають звертати увагу на існування конкретних програмних цілей та партнерських відносин українських політичних партій з європейськими, а не на запальну риторику і популізм лідерів. Партії націонал-консервативного та популістського спрямування ще продовжують відігравати вагомий роль у політичному житті, однак, їхня підтримка дещо зменшується.

Більш ґрунтовне розуміння українською владою специфіки функціонування багаторівневого управління на рівні ЄС зумовило переорієнтацію зовнішньої політики з акцентом на проникнення у транснаціональні мережеві зв'язки, які існують між країнами-членами. Таким чином, досить сприятлива ситуація, що склалася у ЄС та Україні, дозволила впевнено продовжувати формування спільного політичного простору.

ІНТЕГРАЦІЯ З ПЕРЕШКОДАМИ

Попри повільні темпи виконання реформ та погіршення соціально-економічного становища України, Захід (США та ЄС) продовжував підтримувати нову владу, яка декларувала відданість європейському майбутньому України. Виснажливі бойові дії на Сході України змушували українську сторону шукати мож-

ливості перезавантажити Мінський формат з метою деескалації конфлікту та вироблення майбутньої моделі припинення бойових дій.

Фінансова допомога, яка була надана Україні від західних партнерів, дозволила надати імпульсу для зміцнення національної валюти та стабілізувати економічну ситуацію. Україна зберегла свою суверенність, однак питання повернення Криму та визначення подальшого статусу Донбасу ставали на заваді не лише поглибленій інтеграції до європейського економічного простору, а й веденню переговорів щодо перспективи подальшого членства в ЄС.

З переформатуванням влади в Україні з'являються нові політичні проекти, які несуть в собі певний запит значної частини населення України на пошук діалогу з РФ. У свою чергу, Кремль, бажаючи позбавитись санкцій та відновити партнерські стосунки, насамперед, з Європейським Союзом, частково змінює свою стратегію стосовно України. Втручання у внутрішні справи продовжуються, але не за рахунок прямої агресії. Поляризація суспільства, яка підігривається, з одного боку, бажанням поглибленої інтеграції з ЄС, а з іншого – відновленням співробітництва з РФ, посилюється. Її піки припадають на час проведення виборів.

Процес європеїзації, який передбачає перетворення європейських стандартів на щоденні норми та правила, обов'язкові для дотримання чиновниками, політичними та неурядовими організаціями, підприємцями та звичайними громадянами, більш сприятливо сприймається на заході та у центрі України. Натомість, для південних та східних регіонів переорієнтуватись на нові стандарти досить важко. У цьому зв'язку, важливу роль відіграють неурядові організації, зокрема, громадянське суспільство, яке за рахунок співробітництва з європейськими партнерами, посилило свою присутність у прикордонних з РФ регіонах. Підвищення спроможності та просвітницька робота допомагають залучатися до процесу прийняття рішень на місцевому рівні, зацікавлюючи тим самим молодь та більш зріле покоління.

Однак, триваюча монополізація "європейської інтеграції" обмеженим колом громадських організацій на національному рівні не дає змоги для оновлення та отримання доступу до фінансових ресурсів організаціям та громадським діячам з відносно невеликим досвідом.

Інститут політичних партій частково реформується, однак, впливи олігархів на політичні процеси всередині країни та формування органів державної влади залишаються відчутними. Саме такий стан справ заважає молодим політикам, які все ж таки посилили свою присутність у політичному житті, формувати альтернативу застарілій системі влади. Молодіжні організації політичних партій за рахунок співробітництва з європейськими політичними фондами, що працю-

ють в Україні, підвищують свою спроможність до боротьби за внутрішню партійну демократію та можливість мати своїх представників у керівних органах материнських партій.

Процес імплементації Угоди про асоціацію не приносить відчутних результатів у реальному житті українців. Натомість, на міжінституціональному рівні співробітництва з Європейською стороною у деяких ключових сферах, таких як транспортна, енергетична, телекомунікаційна, спостерігається певний прогрес, хоча повної деолігархізації не відбувається.

Певне розчарування Європейської спільноти щодо повільної адаптації інституційної спроможності України до європейських стандартів, особливо у боротьбі з корупцією, дещо гальмує формування спільного політичного простору. Безвізовий режим з ЄС став інструментом впливу в арсеналі ЄС. Впровадження нових програм, які стосуються міграційної політики, дозволило більш якісно контролювати її потоки. Кількість українських трудових мігрантів, які шукають кращої долі на європейському ринку праці, невпинно зростає.

Програми технічної допомоги, які були запроваджені в Україні за підтримки ЄС, дали змогу провести відповідну стандартизацію продукції, що в результаті посприяло підвищенню її якості. Особлива доля припадає на харчові продукти. У кращий бік змінюється торгівельний баланс з ЄС.

Українські підприємства, розуміючи необхідність пошуку нових ринків збуту та переорієнтації, продовжують виходити на ринок ЄС. Цей процес супроводжується підвищеною конкуренцією, оскільки українським виробникам необхідно здобути довіру європейського споживача до своїх продуктів.

Європейські транснаціональні корпорації посилили свою присутність та активність на українському ринку, що змусило місцеві підприємства та компанії відчути всю повноту високої конкуренції. Деякі з них змушені були припинити свою діяльність.

Україна також отримала велику суму зовнішніх запозичень, що збільшило у рази державний борг. Натомість, деякі стратегічні галузі та сектори економіки поступово почали контролюватися західними компаніями, які зуміли придбати контрольні пакети акцій, зважаючи на серйозну девальвацію національної валюти і здешевлення виробничих потужностей. Вплив російського бізнесу та капіталу дещо послаб, однак, залишався відчутним у структурі економіки.

Україні не вдалося подолати енергетичну залежність, проте вона частково скоротила споживання енергоносіїв за рахунок впровадження енергоефективних програм (за підтримки ЄС) та власного видобутку вуглеводнів. Конфліктність у вирішенні енергетичних проблем між Україною та РФ триває, однак європей-

ська сторона намагається збалансувати інтереси, з огляду на забезпечення своєї енергетичної безпеки.

У Європейському Союзі також відбуваються суттєві зміни. Це зумовлює приділення менше уваги Україні, що послаблює позиції останньої у боротьбі з Російською Федерацією.

Повільні темпи трансформації України у політичному та економічному вимірі провокують низку криз, пов'язаних з проблемними питаннями децентралізації, забезпечення економічної стабільності та соціальних гарантій для населення. Цим вдало користуються зовнішні гравці, які за рахунок недержавних акторів, відстоюють свої сфери впливу. Інколи вони співпадають з національними інтересами України, однак, набагато частіше ідуть з ними в розріз.

Велика частина видатків продовжує використовуватись для підвищення обороноздатності України. Деякі політичні сили торпедують питання вступу України у НАТО, однак, Альянс не в повній мірі поділяє такі устремління, побоюючись загострення конфлікту з РФ.

Політична ситуація в Україні дещо покращується, вдалося встановити відповідний баланс між опозицією та владою, відбулися певні позитивні зміни в інституційній розбудові. Це все дає підстави для ведення дискусій щодо набуття Україною можливого членства в ЄС у майбутньому. Однак на заваді цьому постають проблеми з територіальною цілісністю України, що розпочалися у 2014 році.

Таким чином, внутрішні кризи всередині ЄС та повільна трансформація України в напрямку наближення до європейських стандартів стримують повноцінну інтеграцію в європейський політичний простір.

СЛАБКА ІНТЕГРАЦІЯ

Затяжний конфлікт, який розпочався на Сході, протягом багатьох років виснажує Україну, її людські та матеріальні ресурси, послаблює її позиції як переговорника. На цьому фоні відбувається ще більша конфронтація між Заходом та Російською Федерацією. Санкції, які були введені як відповідь на російську агресію, створили сприятливі умови для проведення російською владою політики ізоляціонізму та закритості. Декілька спроб, які стосувалися відновлення довіри між Заходом та Росією, не дали вагомих результатів. Європейський континент ще більше поляризується та готується до нових конфліктних ситуацій.

Розчарування нездатністю виконати необхідні зобов'язання в політичній, економічній та інших сферах змушує ЄС частково змінити свої підходи до України. Важливі геополітичні рішення щодо врегулювання ситуації на сході держави приймаються все частіше без участі самої України. Росія різними засобами намага-

ється «переконати» Україну змиритися з втратою Криму. Важливо, що і в Європейському Союзі з посиленням присутності популістських та праворадикальних політичних партій така теза знаходить свою підтримку все частіше. Створення ще одного «замороженого конфлікту», з одного боку, заважає Україні повноцінно інтегруватися в ЄС та НАТО, а з іншого – послаблює загальний безпековий стан на усю Європейському континенті.

Перманентна зміна внутрішньополітичного ландшафту не дає змоги зосередитися на виробленні довгострокових цілей з врахуванням національних інтересів. Необдумані неоліберальні реформи, які враховують інтереси транснаціональних корпорацій, вітчизняних фінансово-промислових груп та їхніх лобістів, спровокували подальші соціальні розриви та кризові явища у економічній та соціальній сферах. Рівень життя громадян погіршувався, надходження від міжнародних фінансових інституцій використовувалися не для реформування, а для забезпечення інтересів представників правлячих кіл. Така напружена ситуація провокувала подальші невдоволення широких верств населення, які підігрівалися політичними силами, близькими до РФ.

Різка зміна зовнішньополітичних векторів прямо відображалася на поглибленні розколу України. Західні регіони, за рахунок часткової європеїзації та транскордонного співробітництва, продовжували інтегруватися в ЄС. Натомість, у південно-східних регіонах України відновлювалися впливи РФ. Ініційована ззовні федералізація фактично могла спровокувати поступову втрату унітарності.

Напружена ситуація час від часу супроводжувалася загостренням військового конфлікту на сході України. Великі транснаціональні корпорації, які займаються виробництвом та продажем зброї, знайшли для себе новий ринок збуту і, використовуючи доступні важелі впливу, продовжили лобіювати свої інтереси.

Поступове скорочення технічної та макрофінансової допомоги Україні унеможливує будь-які економічні реформи. Проблеми з гармонізацією українського законодавства з правилами і стандартами ЄС перешкоджають двосторонній торгівлі. Виконання зобов'язань в рамках Угоди про асоціацію постійно відкладається, послаблюючи тим самим інституційне співробітництво. Питання щодо використання безвізового режиму впродовж тривалого періоду використовувалося політичними силами, які приходили до влади, лише для отримання політичних дивідендів. Однак нездатність вчасно завершити необхідні процедури та реформи у сфері боротьби з корупцією змусили Європейську сторону переглянути свою позицію щодо цього питання. На рівні ЄС було схвалено нову концепцію міграційної політики, яка містила більш жорсткі вимоги до застосування безвізового режиму з іншими країнами.

Україні все важче боротися з вже усталеним образом країни підвищеного ризику. Європейські інвестори остерігаються вкладати свої кошти, зважаючи на постійні зміни влади та несприятливу економічну ситуацію. Основною статтею надходжень до бюджету є продаж сировинної продукції, а також продукції сільськогосподарського значення. Важку промисловість так і не вдалося відновити. Населення в основному задіяне в сфері послуг (купівля-продаж). Функціонують сірі зони нелегального контрабандного трафіку. Спостерігається велика доля присутності аутсорсингових компаній, переважно в західних областях. Іноземні виробники ще більше заповнили внутрішній споживчий ринок України, однак, низька купівельна спроможність громадян вимагала від виробників здешевлення продукції, що знаходило своє відображення у набагато нижчій якості товарів в порівнянні з іншими ринками збуту.

Співробітництво українських політичних партій з європейськими наднаціональними партіями носило більш формальний характер, послаблюючи українські позиції у підготовці та прийнятті євроінституціями відповідних рішень та резолюцій. Кількість євродепутатів – друзів України – зменшилася. Такою ситуацію скористалися російські дипломати та політики за рахунок своїх

лобістських можливостей, налагоджуючи тісніші контакти з представниками різних політичних фракцій.

Ще однією серйозною перепоною на шляху до повноцінної інтеграції в політичний простір ЄС слугує слабка присутність в європейському інформаційному полі.

Серйозні трансформації відбувалися з молодим поколінням українців, яке, з одного боку, почало наслідувати західну систему цінностей та відповідний спосіб життя, а з іншого, не змогло знайти реальне втілення європейських стандартів у своїй рідній країні. Як результат, велика кількість студентів та молодих фахівців заповнили ніші таких країн як Польща, Чехія, Угорщина, Литва, Естонія, Італія, Португалія, Німеччина, звільнені внутрішньою міграцією в рамках ЄС.

Європейська спільнота, занурюючись у свої внутрішні проблеми та реагуючи на нові виклики, змирилася з появою ще однієї зони нестабільності. Однак питання безпекового характеру, які постають перед ЄС, зберігають необхідність просувати свої інтереси у вимірі Східного партнерства. Це дає підстави для України продовжувати боротьбу за утвердження своєї самостійності та набуття повноцінної суб'єктності у новій системі транснаціональних взаємозв'язків.

ВИСНОВКИ

Поглиблення багаторівневих зв'язків України та ЄС має враховувати в якості легітимних учасників політичних процесів транснаціональних акторів, що здійснюють свою діяльність в економічному, політичному, інформаційному та культурному середовищі.

Поява нових, нетрадиційних каналів та інструментів взаємодій, таких як інформаційні та комунікаційні технології, надсучасні мережеві канали інтерактивного спілкування, вимагає, в рамках реалізації державної політики, застосування креативності управлінської діяльності, посилення інституційної спроможності, вдосконалення інститутів політичної системи з метою якісного реформування державного врядування.

Процес формування спільного політичного простору України та ЄС варто розглядати з точки зору налагодження системних контактів, які відбуваються між представниками національних парламентів та політичних партій, діяльність яких не зосереджується лише на внутрішніх питаннях. Багаторівневий характер цього явища вимагає від українського парламенту ефективно діяти як на національному, так і на наднаціональному рівні.

Одним з основних факторів, від якого залежить рівень впливу парламенту, є політичний контекст, бажання та здатність політичних еліт пріоритетувати питання європейської інтеграції у внутрішньополітичному дискурсі. Не менш важливими чинниками, від яких залежить успішність процесу формування спільного політичного простору з ЄС, є рівень підтримки євроінтеграційного напрямку в суспільстві, або, навпаки, – існування в національному політичному просторі антиєвропейських настроїв.

Допоміжним інструментом формування спільного політичного простору слугує діяльність політичних фондів, які ідеологічно близькі до європейських політичних партій. Саме вони, як міжнародні неурядові організації, яскраво ілюструють транснаціоналізацію в дії. Європейські політичні фонди просувають, насамперед, цінності загальноєвропейської ідентичності шляхом формування політичної культури та міжпартійної комунікації поза межами ЄС, інтегруючи таким чином політичні простори різних країн.

Міжпартійне співробітництво на рівні України та ЄС знаходиться не в найкращому стані. Основна причина полягає у суттєвій різниці формування та функціонування інституту політичних партій.

Серйозним недоліком у просуванні інтересів України в євроінституціях слугує фокусування уваги переважно на роботі з «дружніми до України» євродепутатами. Натомість, контакти з представниками тих політичних фракцій, які не проявляють особливого інтересу до української тематики, є досить слабкими і така ситуація породжує сприятливі умови для налагодження співпраці та лобювання своїх інтересів геополітичними опонентами.

Спільність принципів та цінностей громадянського суспільства України та ЄС слугує найбільш дієвим драйвером, який наповнює таке співробітництво практичними результатами.

За рахунок посилення інституціонального та міжпартійного співробітництва інтеграційні процеси на рівні України та ЄС будуть посилюватися. Однак, відцентрові процеси всередині ЄС можуть негативно впливати на перспективу подальшого взаємопроникнення політичних просторів України та ЄС.

ДЖЕРЕЛА:

1. Auel K., Europeanisation of National Parliaments. Handbook of Comparative European Politics / ed by J. Magone. Jondon: Routledge, 2015, pp. 366-385
2. Christiansen T., Hoegenauer A., Neuhold C., The Europeanisation of National Parliaments Post-Lisbon: Bureaucratisation and Transnationalisation Rather than more democracy in the European Union? Paper presented at the ECPR General Conference in Reykjavik. 25 August 2011, <https://ecpr.eu/filestore/paperproposal/00191d2d-67cf-4012-8b13-6f20127c80e3.pdf>
3. Court J., Hovland I., Young J. Bridging Research and Policy in Development: Evidence and the Change Process. London: ITDG Publishing, 2005, p. 208
4. Essays on European Integration Cambridge: Cambridge University Press, 1999, p. 364
5. Foucault M. Space, knowledge, and power / M. Foucault The Foucault reader / ed. by P.Rabinow New York. Toronto: Pantheon Books, a division of Random House, Inc.; Random House of Canada Ltd, 1984, pp. 239-256
6. Khan M.A., Engaged Governance: A Strategy for Mainstreaming Citizens in the Public Policy Processes. New York: UN DESA, 2005, p. 34
7. Kyj M.J. Internet Use in Ukraine's Orange Revolution. Business Horizons, 2006, Vol.49, Issue 1, pp. 71-80
8. Laursen F., Pappas S. A. (Eds.).The Changing Role of Parliaments in the European Union. Maastricht: EIPA, 1995, pp. 1-20
9. Rondinelli, D. A., Cheema G. S. (ed.), Decentralization and Development: Policy Implementation in Developing Countries. London: Sage, 1983, p. 319
10. Stone D., Think Tanks and Policy Advice in Countries in Transition. Paper prepared for the Asian Development Bank Institute Symposium. Hanoi, 2005 <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/156673/adbi-dp36.pdf>
11. Weiler J. H. H, The Constitution of Europe: "Do the New Clothes have an Emperor" and Other
12. Winzen T., European Integration and National Parliamentary Oversight Institutions, European Union Politics 2013, No. 14(2), pp. 297-323
13. Баймырзаева, М. Анализ Политики как Профессиональное Занятие в Государственной Службе: Суть, Функции и Распределение Ролей, <https://www.ucentralasia.org/Content/Downloads/UCA-IPPA-OP2-Rus.pdf>
14. Конституційне Право України /за ред. В.Я.Тація, В. Ф. Погорілка, Ю. М. Тодики. К., 1999, с. 376
15. Ференс Б.В., Проблематика Формування Політичного Простору України та ЄС, Європейські історичні студії, Електронний журнал, Наукове видання Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2016, № 4, с. 32-43, <http://eustudies.history.knu.ua/489-2/>
16. Ференс Б.В., Україна та Світова Спільнота. Майбутні Сценарії. Зовнішні справи, 2015, № 5, с. 50-53
17. Четверик Г. Мережа Інтернет та Політична Стабільність, 2012, http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2012_3_45

ANNOTATION

This study focuses on the complex analysis of forming common political space between Ukraine and the European Union. In the dimension of Eurointegration benchmarks of Ukraine, the tendency to deepen the processes of political transnationalization requires special attention.

The prospects for Ukraine's integration into the political space of the EU, the role of the parliament, political parties and civil society in shaping the common political space of Ukraine and the Union is determined by strengthening institutional capacity, the ability of political elites to prioritize issues of the European integration in domestic political discourse, as well as to provide the appropriate level of support for the Eurointegration direction within the society.

Given the lack of inter-party cooperation due to a significant difference between the institutional nature of political parties at the level of the EU and Ukraine, it is very important to develop the scenarios for further integration of Ukraine into the political space of the European Union.

АВТОР:

Богдан Ференс – к. пол. наук, засновник СД Платформи, працював на різних посадах у комітетах Верховної Ради у закордонних справах та з питань інтеграції України з ЄС. Має практичний досвід роботи з європейськими інституціями, зокрема з Європейським Парламентом та наднаціональними партійними утвореннями.

Сфера дослідницьких інтересів: європейська інтеграція, питання безпеки, міграція, партійне будівництво, транснаціоналізація політичних процесів.

КОНТАКТИ

Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні

Марсель Рьотіг | Директор Представництва Фонду в Україні і Белорусі
вул. Пушкінська, 34, м. Київ, 01004, Україна
Тел.: +38-044-234-00-38 | Факс: +38-044-451-40-31

Всі тексти доступні на веб-сайті:

<http://www.fes.kiev.ua>

Замовлення / контакти:

mail@fes.kiev.ua

Комерційне використання всіх публікацій та інших матеріалів, виданих Фондом ім. Фрідріха Еберта (ФФЕ), не дозволяється без письмового дозволу ФФЕ.

ПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНА-ЄС: ЯК НЕ ВТРАТИТИ ОРІЄНТИРИ?

Подальша інтеграція України до ЄС залишається пріоритетним напрямком зовнішньої політики і потребує застосування якісно нових підходів у формуванні спільного політичного простору, а також більш глибокого розуміння багаторівневих процесів всередині Європейського Союзу. Тривалий процес інтеграції держав-членів ЄС у наднаціональний економічний та політичний союз створив унікальні форми транснаціонального організаційного поля, у якому рівень успішності пошуку балансів для забезпечення співвідношення національних інтересів та інтересів об'єднання, визначає подальшу динаміку розвитку.

Міжпартійне співробітництво на рівні Україна – ЄС наразі не відповідає потребам часу через суттєву різницю у формуванні та функціонуванні інституту політичних партій обох сторін. Важливість такої співпраці полягає не лише у досягненні власних вузькопартійних цілей, але й у просуванні загальнодержавних інтересів України на рівні ЄС. Допоміжним інструментом функціонування та розширення політичного простору ЄС слугує діяльність політичних фондів, які ідеологічно близькі до основних європейських політичних партій.

Рівень впливу українського парламенту на поглиблення співробітництва з ЄС залежить від бажання та здатності політичних еліт надавати пріоритет питанням європейської інтеграції у внутрішньо-політичному дискурсі. Реалізація української державної політики відбувається в досить складних соціально-політичних умовах та під впливом зовнішніх загроз. Водночас система державного управління характеризується складною формою взаємодії з великою кількістю бюрократичних перепон. Саме вони знижують ефективність реалізації визначених функцій, зокрема у сфері європейської інтеграції.